

اختلاف افق و شب قدر

<"xml encoding="UTF-8?">

مقدمه

معنای شب قدر چیست و با توجه به اختلاف افق و حتی اختلاف شب و روز در برخی کشورها، چطور قابل تصور است که یک شب قدر وجود داشته باشد؟

شب قدر

شب قدر به این جهت «قدر» نامیده شده که تمام مقدرات بندگان در تمام سال، در آن شب تعیین می شود و شاهد این مطلب، سوره دخان است که می فرماید: «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ. فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ؛ (1) ما این کتاب مبین را در شبی پربرکت نازل کردیم و ما همواره اندازکننده بوده ایم؛ در آن شب که هر امری بر طبق حکمت خداوند، تنظیم و تعیین می گردد».

این بیان، هماهنگ با روایات متعددی است که در آنها آمده است: در آن شب، مقدرات یک سال انسان ها تعیین می شود و ارزاق و سرآمد عمرها و امور دیگر، در آن شب مبارک، تفریق و تبیین می شود و این امر، هیچ گونه تضادی با آزادی اراده انسان و مسئله اختیار ندارد؛ زیرا تقدیر الهی به وسیله فرشتگان و بر طبق شایستگی ها و لیاقت های افراد و میزان ایمان، تقوا، پاکی نیت و اعمال آنهاست (2).

علاوه بر تقدیرات امور در شب قدر و عرضه آنها بر حجت خدا، در این شب، فرشتگان الهی نیز نازل می شوند و لطف و برکات ویژه الهی، شامل بندگان خدا می شود.

شب زنده داری و «احیا»ی این شب، موجب بالا رفتن قابلیت انسان، جهت تقدیر نیکوی امور و بهره مندی بیشتر از لطف و عنایت الهی، با نزول فرشتگان در این شب می شود. باید دانست که درک این شب، مهم است و خیر و برکت آن برای انسان، بیش از خیر و برکت هزار است.

اختلاف افق

آیا شب قدر، تنها یک شب است یا می تواند متعدد باشد و با شروع شب قدر در یک نیم کره، وضعیت مردم در بهره مندی از شب قدر در مناطق دیگر و نیم کره دیگر، چگونه خواهد بود؟ در این باره می توان گفت: با استفاده از ظهور آیات و روایات، شب قدر، تنها یک شب در طول سال است و این شب، موقعیت ممتازی است که در آن تقدیرات امور و بهره مندی از برکات نزول فرشتگان، به طور ویژه، شامل حال بندگان می شود.

اما با توجه به اختلاف افق ها، چند نظریه زیر مطرح شده است:

1. شب، همان سایه نیم کره زمین است که بر نیم کره دیگر می افتد و می دانیم این سایه، همراه گردش زمین در حرکت است و یک دوره کامل آن در بیست و چهار ساعت انجام می شود. بنابراین، ممکن است شب قدر، یک دوره کامل شب به دور زمین باشد؛ یعنی مدت بیست و چهار ساعت تاریکی که تمام نقاط زمین را زیرپوشش خود قرار می دهد، شب قدر است که آغاز آن، از یک نقطه شروع می شود و در نقطه دیگر، پایان می یابد (4).
2. مراد از شب قدر، مجموع شب و روز است؛ مثل یوم که به یک شبانه روز گفته می شود که ممکن است برخی شب آن را درک کنند و برخی در مناطق دیگر کره زمین، روز آن را درک کنند و به همین جهت، در برخی روایات آمده است که اگر کسی از شب زنده داری در شب قدر، محروم بود، از برکات روز آن استفاده کند (5).

از امام صادق علیه السلام چنین روایت شده است: «در طول سال، یک شب قدر وجود دارد و روز آن، مانند شب آن است».

3. نظریه سوم این است که شب قدر هر منطقه، بر طبق افق همان منطقه است؛ به عنوان مثال، اگر شب 23 ماه مبارک رمضان، شب قدر باشد، شب 23 ماه رمضان هر منطقه ای، شب قدر آنهاست و بقیه مناسبت ها، مثل عرفة و شروع و پایان هر ماه قمری و عید فطر و قربان و مبعث و غدیر نیز همین طور است؛ یعنی طبق افق همان جاست؛ یعنی مانند اوقات نماز است که نماز صبح ما در این ساعت است که آفتاب طلوع نکرد؛ در حالی که در منطقه دیگر، چند ساعت است که آفتاب طلوع نموده و نماز صبح، قضا شده است و همانطور که تعجب نمی کنیم از این که در شهرهای دیگر، نماز قضا شده یا در منطقه ما اذان صبح شده و در ماه رمضان امساک کرده ایم، در حالی که در شهرهای غربی هنوز مردم مشغول خوردن سحری هستند، در شب قدر هم تعجبی ندارد که امشب، شب قدر ما باشد و چند ساعت بعد، شب قدر منطقه ای دیگر و این نظر، منافات با یک شب بودن شب قدر نیز ندارد؛ زیرا برای هر شخص و هر منطقه ای، یک شب قدر وجود دارد.
- بنابراین نظریه، فرشتگان در تمام 24 ساعت شبانه روز قدر، به طور مرتب در حال نزول بر حجت خدا و آوردن برکات هستند و در هر جا، تا طلوع فجر آن منطقه، فیض الهی به طور ویژه نازل می شود.

به نظر ما، نظر دوم نیز باید به نظر و احتمال سوم برگردانده شود؛ زیرا طلوع فجرها مختلف است و این طور نیست که هم زمان در یک مقطع زمانی نصف کره زمین شب باشد و نصف دیگر روز؛ بلکه از آن جا که زمین در حال چرخش است، لحظه به لحظه، «حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ» برای مناطق مختلف، اتفاق می افتد و همه طبق افق منطقه خود، از شب قدر بهره می برند و این طور نیست که برخی شب قدر داشته باشند و برخی روز قدر. همان طور که برگشت نظر اول نیز به همین قول است و در نتیجه، بهترین نظر این است که هر منطقه، طبق افق خودش، شب قدر دارد؛ همان گونه که مردم آن مناطق طبق افق خودشان نماز می خوانند و روزه می گیرند و این مطلب، با یکی بودن شب قدر نیز منافات ندارد؛ زیرا مقصود از یک شب بودن شب قدر، یک شب بودن برای هر فرد و هر منطقه است.

4. نظریه چهارم این است که یک شب قدر زمانی واقعی داریم و یک شب قدر زمانی اعتباری؛ شب قدر زمانی واقعی، لحظه ای از شب خاصی است که در آن لحظه، انسان کامل، فیوضاتی را از عالم بالا دریافت می کند و این لحظه، امری شخصی و غیرقابل توسعه و تعدد است و شب قدر زمانی اعتباری، مقطعی از زمان است که ممکن است 24 ساعت یا کمتر و یا بیشتر امتداد داشته باشد و با توجه به اختلاف افق ها متعدد می شود؛ برای مثال، ممکن است در سرزمینی خاص، از سر شبی معین تا طلوع فجر، برای اهل آن سرزمین، شب قدر باشد؛ ولی در سرزمینی دیگر، بعد از دوازده ساعت، شب قدر اهل آن سرزمین، شروع شود و... .

بنابراین، فیوضات و برکات شب قدر زمانی اعتباری، قابل توسعه بوده و امتداد زمانی 24 ساعته شب و روز قدر، دارای فضیلت، مشترک است. طبق این نظریه، شب قدر واقعی، آن شبی است که تا طلوع فجر آن شب، ملائکه بر امام زمان علیه السلام نازل می شوند و آن، یک شب شخصی واحد است؛ ولی امام زمان علیه السلام آن فیوضات را طبق افق های هر منطقه، بر مردم آن جا نازل می فرماید. این قول، شبیه قول دوم است؛ یعنی انسان های برخی مناطق، روز قدر دارند و نه شب قدر. به هر حال، به نظر ما، قول سوم، بهترین قول است.

پی نوشت ها :

1. قدر، آیه 3.

2. دخان، آیه 3 و 4.

3. مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج 27، ص 187.

4. همان، ج 27، ص 192 و 193.

5. مجلسی، بحارالانوار، ج 95، ص 121.